

**EGLĖ MARCINKEVIČIŪTĖ
EGIDIJUS ŠATAVIČIUS**

**MAGISTRALINIO DUJOTIEKIO ATŠAKOS Į
ŠVENČIONĖLIUS TRASOS ŽVALGOMIEJI TYRIMAI
2006 METAIS**

ATASKAITA

**VILNIUS
2008 m.**

TURINYS

I. Įvadas	3;
II. Magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius trasos žvalgomieji tyrimai	4;
III. Vietovės geografinė apžvalga	4;
IV. Vietovės tyrimų istorija	4;
V. Archeologiniai tyrimai	4;
VI. Šurfų aprašymai	5;
VII. Žvalgomųjų tyrimų rezultatai	10;
Drūstėnų senoji kaimavietė	10;
Drūstėnų radimvietė	10;
Drūstėnų ir Burbų senkapiai	11
Varakalių senkapis II	11
VIII. Išvados	13;
IX. Radinių sąrašas	14;
X. Priedai. Iliustracijos	16;
XI. Priedai. Tyrimų leidimas ir programa	36.

ĮVADAS

2006 m. liepos-rugpjūčio mėnesiais pagal tarp akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ Vilniaus filialo ir Lietuvos archeologijos draugijos pasirašytą sutartį vykdyti magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius (iš viso apie 10 km ilgio atkarpa Švenčionių r.) žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Jų metu surinkta informacija apie visas trasos juostoje (maždaug 200 m pločio ruožas) bei greta jos esančias kultūros vertybes (ne tik archeologinius objektus). Jos lokalizuotos ir įvertintos atliekant paviršinį žvalgymą, kasant žvalgomuosius šurfus, naudojant metalo detektorių.

Archeologijos žvalgomiesiems tyrimams išduotas leidimas Nr. 124, 2006-07-12 data.

Ekspedicijose dalyvavo keletas Vilniaus universiteto studentų bei praeitimi besidominčių asmenų.

Visi teritorijų planai yra orientuoti viršumi į šiaurę. Žemėlapių mastelis, jeigu atskirai nenurodyta, yra 1:10 000. Visi brėžiniai, tyrimų ir radinių nuotraukos atlikti E. Šatavičiaus.

Trumpa mokslinė informacija apie šiuose objektuose vykdytus tyrimus bus paskelbta tęstiniame leidinyje „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais“.

MAGISTRALINIO DUJOTIEKIO ATŠAKOS Į ŠVENČIONĖLIUS TRASOS ŽVALGOMIEJI TYRIMAI

VIETOVĖS GEOGRAFINĖ APŽVALGA

Žvalgyta dujotiekio trasa patenka į dviejų gamtinių rajonų teritorijas: rytinė dalis (Ragaučinos-Varakalių-Drūstėnų kaimų apylinkės) skirtina senojo apledėjimo zonai, o vakarinė - Trūdų-Miežionėlių-Švenčionėlių - naujojo apledėjimo zonai. Žvalgyta teritorija apima plotą į pietus-pietvakarius nuo plento Švenčionys-Švenčionėliai ir apie 200 m pločio ruožą į pietus nuo buvusio siaurojo geležinkelio sankasos. Taigi, žvalgyta teritorija apima 11 km² (5,5x2,6 km dydžio) plotą. Rytinę žvalgytos teritorijos dalį kerta keletas senų senslėnių, kurių terasuotos pakrantės ženkliai nuglūdintos dar paskutiniojo ledlaikio laikais, o buvusios vagos užklotos durpžemiais. Vakarinė dalis palaipsniui leidžiasi į Žeimenos senslėnį ir apima viršutines jos terasas. Bendras aukščių skirtumas žvalgytoje teritorijoje yra apie 65 m. (H_{abs.} nuo 145 iki 210 m).

Geomorfologiškai žvalgytino žemės sklypo, o kartu ir aplinkinės teritorijos paviršius, yra suformuotas priešpaskutinio (Medininkų) ledynmečio pabaigoje, kuomet ledyno tirpsmo vandenys pragrauzė moreninį masyvą ir suformavo platų bei gilų Švenčionėlių-Vilniaus-Berlyno senslėnį - dabartinės Neris pirmtaką. Paskutinio Nemuno ledynmečio pabaigoje šių vietų ledyninis skydas jau nebeuždengė, o jam traukiantis atitekantys gausūs tirpsmo vandenys tik nežymiai šį slėnį pakoregavo (praplatino krantus, įgilino). Vandens tėkmės truputi aplygino kiek gauburiuotą morena padengtą kraštovaizdį, paviršių užklojamos storoka fliuvoglacialinių nuogulų storumė. Šiandien paviršių dengia įvairaus storio žvyro-smėlio sluoksniai su gausiais išskalautais rieduliais. Pasitraukus ledyno pakraščiu šiauriau, sumažėjo atitekančio vandens masė, o buvusi stambi upė sunyko, suskildama į keletą atskirų vandens tėkmų, kuriomis šiandien ir teka dabartinė Žeimena bei Neris.

TYRIMŲ ISTORIJA

Pirmosios žinios apie Varakalių-Drūstėnų kaimų apylinkių archeologinius objektus ir radinius atsiranda tik XX a. pačioje pabaigoje. Tuokart J. Balčiūno ir E. Ivanausko buvo žvalgyta ir tirta Varakalių spėjamos senovės gyvenvietės vieta bei netiksliai lokalizuotas Drūstėnų senkapis. 2002-03 m. tiesiant magistralinį dujotiekį Pabradė-Visaginas gretimai esančio Ragaučinos kaimo laukuose, buvusių fermų teritorijoje, lokalizuotas ir tirtas spėjamas senkapis. Tačiau jokių realių archeologinę vertę turinčių radinių nerasta. Nuo 2000 m. teritorija pradėta žvalgyti E. Šatavičiaus, tačiau apart pavienių kaimiškos keramikos šukių ir keletos titnago nuoskalėlių, daugiau nieko archeologiškai vertingo nenustatyta. Taigi, magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius trasos tyrimai yra pirmi rimti šios vietovės žvalgomieji tyrimai.

ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI

2006 m. liepos-rugpjūčio mėnesiais pagal tarp akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ Vilniaus filialo ir Lietuvos archeologijos draugijos pasirašytą sutartį vykdyti magistralinio dujotiekio atšakos į

Švenčionėlius (iš viso apie 10 km ilgio atkarpa Švenčionių r.) žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Jų metu surinkta informacija apie visas trasos juostoje (maždaug 200 m pločio ruožas) bei greta jos esančias kultūros vertybes (ne tik archeologinius objektus). Jos lokalizuotos ir įvertintos atliekant paviršinį žvalgymą, kasant žvalgomuosius šurfus, naudojant metalo detektorių.

Dujotiekio atšaka į Švenčionėlius tiesta panaudojant buvusio siaurojo geležinkelio Švenčionys-Švenčionėliai-Utena sankasą, kurios atskiros atkarpos šiuo metu eksploatuojamos kaip vietinės reikšmės keliai. Kadangi ši teritorija buvo ženkliai apardyta minėtos sankasos statybos metu (čia nuardyti visi paviršiniai žemės sluoksniai), todėl teko žvalgyti ženkliai platesnę teritoriją.

Pradžioje žvalgomųjų tyrimų buvo atlikta teritorijos pirminio kraštovaizdžio rekonstrukcija, kuri parodė, kad dujotiekio trasa driekiasi šalia ir kerta keletą senųjų pratekamų ežerviečių, kurioms galutinai uždurpėjus susiformavo platūs upelių slėniai. Nustačius potencialiausias vietas, kur galėjo gyventi priešistorinių ir istorinių laikų žmonės, buvo atliekami jų archeologiniai žvalgomieji tyrimai.

2006 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų pagrindinis tikslas - išsiaiškinti, ar būsimos dujotiekio trasos zonoje nėra išlikę kokių nors archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių bei radinių. O teigiamo rezultato atveju - nustatyti kultūrinio sluoksnio pobūdį, jo išlikimą, užimamą plotą bei chronologiją. Vietovės žvalgomuosius tyrimus numatyta atlikti kasant įvairaus dydžio šurfus.

Iš viso būsimo dujotiekio trasos vietoje buvo ištirti 20 įvairaus dydžio šurfų, kurių bendra apimtis - apie 21 m². Visi šurfai orientuoti lygiagrečiai žemės sklypo ribų kontūrai. Fotografijose pateikiami šurfų sienelių detaliesi atvaizdai. Visi šurfai kasti mentelėmis, horizontaliais sluoksniais po 4-6 cm storio. Baigus tyrimus visi šurfai užkasti.

Dėl itin didelio tyrinėtoms vietovės reljefo kalvotumo, miškingumo ir neturint aiškesnių koordinuotų orientyrų, iškastų šurfų pririšimas prie vietovės tėra apytikslis (paklaida gali siekti iki 1,5-2 m).

ŠURFŲ APRAŠYMAI

Šiame skyriuje pateikiami tirtų šurfų pagrindiniai duomenys: šurfų lokalizacija (t. y. atstumai iki tam tikrų gamtinių ar antropogeninių orientyrų bei topografinė padėtis vietovėje), ištirtų šurfų dydžiai, kasant šurfus nustatyta viršutinių sluoksnių stratigrafinė seka su išskirtų sluoksnių apibūdinimais (gruntas, spalva, sluoksnio storis), kultūrinio sluoksnio buvimas ar nebuvimas, jo išlikimo laipsnis. Taip pat pažymima ar buvo surasta archeologinių radinių, o jei taip - tai kiek ir kokių bei kuriame sluoksnyje jie buvo aptikti.

Šurfas Nr. 1 [pav. 3; 6]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 69 m į šiaurės vakarus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 57 m į pietus nuo kanalo ir apie 88 m į rytus nuo kito kanalo; uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės pietrytinis krantas; pieva. Šurfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 30 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 7-10 cm storio;

B: maišytas gruntas (molis su dirvožemiu) - 10-14 cm storio;

C: rudas molis (įžemis) pasiektas 20-24 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta. Vietovė beveik nearta, o A-B horizontai sujaukti melioracijos metu.

Šūrfas Nr. 2 [pav. 3; 7]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 95 m į šiaurę-šiaurės vakarus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 52 m į pietus nuo kanalų santakos ir apie 67 m į šiaurės rytus nuo šurfo Nr. 1, uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės pietrytinis krantas; pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 35 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 6-10 cm storio;

B: maišytas gruntas (raudonas molis su dirvožemiu) - 21-27 cm storio; sluoksniu centre yra palaidotas dirvožemio gabalas;

C: raudonas molis (įžemis) pasiektas 27-30 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksniu neaptikta. Vietovė beveik nearta, o A-B horizontai sujaukti melioracijos metu.

Šūrfas Nr. 3 [pav. 3; 8]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 26 m į vakarus nuo buv. geležinkelio sankasą kertančio kanalo ir apie 28 m į pietvakarius nuo kanalų santakos; uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės pietinis krantas; ariamos žemos dirvos pakraštys. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 40 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 22-26 cm storio;

B: maišytas gruntas (rusvas smėlis su dirvožemiu) - 2-6 cm storio;

C: rusvas smėlis (įžemis) pasiektas 26-28 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksniu neaptikta.

Šūrfas Nr. 4 [pav. 3; 9]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 65 m į šiaurę-šiaurės vakarus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 30 m į pietryčius nuo kanalo; uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės aukštokas pietinis krantas; ariama dirva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 35 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 26-31 cm storio;

B: rudas aleuritingas sukietėjęs smėlis (įžemis) pasiektas 26-31 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksniu neaptikta.

Šūrfas Nr. 5 [pav. 3; 10]

SITUACIJA. SUTRĖS kaimo apylinkės; apie 14 m į šiaurės vakarus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 59 m į pietus nuo kanalo, ties tiltu per kanalą; uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės aukštokame pietiniame krante esančios kalvos viršuje; pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 40 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 20-22 cm storio;

B: maišytas gruntas (rusvo aleuritingo smėlio ir dirvožemio lėšis) - iki 11 cm storio;

C: rusvas aleuritingas smėlis (įžemis) pasiektas - 21-32 cm gylyje;

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksniu neaptikta.

Šūrfas Nr. 6 [pav. 3; 11]

SITUACIJA. SUTRĖS kaimo apylinkės; apie 50 m į šiaurės vakarus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 33 m į pietryčius nuo kanalo; uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės pietiniame krante esančios kalvos vakarinėje atšlaitėje, nežymus kyšuliukas; pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 30 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 16-27 cm storio;

B: rudas žvyringas priemolis (įžemis) pasiektas 16-27 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksniu neaptikta.

Šūrfas Nr. 7 [pav. 3]

SITUACIJA. Sutrės kaimo pakraštys; apie 220 m į šiaurės vakarus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 256 m į šiaurės rytus nuo kanalo pralaidos per kelią Laimiškė-Sutrė, apie 102 m į šiaurės vakarus nuo kanalų santakos; uždurpėjusios ir sukultūrintos ežervietės šiaurės vakariniame krante esančios kalvos pietrytinėje atšlaitėje (nežymus kyšuliukas); pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 35 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 16-28 cm storio;

B: rudas žvyringas priemolis (įžemis) pasiektas 16-28 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 8 [pav. 3]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 110 m į pietvakarius nuo kanalo pralaidos per buv. geležinkelio sankasą, apie 75 m į pietvakarius nuo šio kanalo, stambios žemokos kalvos nutįsusiame šiaurės rytiniame šlaite; dirvonas. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 47 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas smėlingas dirvožemis (arimas) - 18-19 cm storio;

B: geltonas-rusvas žvyras - 5-23 cm storio;

C: rudas molingas žvyras su rieduliais (įžemis) pasiektas 23-40 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 9 [pav. 3; 12]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 227 m į vakarus-pietvakarius nuo buv. geležinkelio sankasos ir kelio Drūstėnai-Laimiškė sankirtos, apie 55 m į pietvakarius nuo kanalo, aukštesnių kalvų žemoje papėdėje (buv. ežero įlanka); dirvonas. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 30 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas smėlingas dirvožemis (dalinai perartas) - 20-24 cm storio;

B: rudas priemolis (įžemis) pasiektas 20-24 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 10 [pav. 3; 13]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 160 m į pietus-pietvakarius nuo žvyrkelių Pliauškės-Trūdai ir Drūstėnai-Laimiškės-Burbos ir apie 100 m į pietvakarius nuo pastarojo žvyrkelio; buv. ežero šiaurės rytinėje pakrantėje esančioje kalvoje, jos centre; pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 25 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis (armuo) - 11-14 cm storio;

B: rausvai ruda morena (įžemis) pasiekta 11-14 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 11 [pav. 3]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 226 m į pietryčius nuo buv. geležinkelio sankasos ir kelio Drūstėnai-Laimiškė sankirtos, apie 122 m į pietvakarius nuo buv. geležinkelio sankasos; aukštumos kyšulio šiauriniame šlaite (apie 35 m į šiaurės rytus nuo miškelio); dirva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 37 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis (armuo) - 24-29 cm storio;

B: rusvas-rudas priemolis (įžemis) pasiekta 24-29 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 12 [pav. 3]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 387 m į pietryčius nuo buv. geležinkelio sankasos ir kelio Drūstėnai-Laimiškė sankirtos, apie 155 m į pietvakarius nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 167

m į pietryčius nuo šurfo Nr. 11; nedidelės aukštumėlės šiaurės rytiniame pakraštyje; dirva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 35 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis - 22-28 cm storio;

B: Rusvas priemelis (įžemis) pasiektas 22-28 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 13 [pav. 3]

SITUACIJA. Drūstėnų kaimo apylinkės; apie 770 m į pietryčius nuo buv. geležinkelio sankasos ir kelio Drūstėnai-Laimiškė sankirtos, apie 40 m į šiaurę-šiaurės rytus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 465 m į rytus-šiaurės rytus nuo šurfo Nr. 12; nedidelės pakilumos centrinė dalis; dirvonas. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 35 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis (armuo) - 21-26 cm storio;

B: rusvas priemelis (įžemis) pasiektas 21-26 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 14 [pav. 4; 14]

SITUACIJA. Varakalių kaimo pietinės apylinkės; apie 192 m į šiaurę-šiaurės rytus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 860 m į šiaurės vakarus nuo kelio Varakaliai-Poškonys ir buv. geležinkelio sankasos sankirtos, apie 230 m į pietvakarius nuo kanalo vingio; nedidelės pakilumos viršus; dirvonas. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 40 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis (arimas) - 27-32 cm storio;

B: rusvas smėlis (įžemis) pasiektas 27-32 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 15 [pav. 4]

SITUACIJA. Varakalių kaimo pietinės apylinkės; apie 105 m į šiaurę-šiaurės rytus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 194 m į šiaurės vakarus nuo kelio Varakaliai-Poškonys ir buv. geležinkelio sankasos sankirtos, apie 262 m į pietryčius nuo kanalų santakos; nedidelės pakilumos pašlaitė; pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 55 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis (arimas) - 34-35 cm storio;

B: pilkai rudas smėlis - 8-12 cm storio;

C: rusvas žvyringas smėlis (įžemis) pasiektas 42-47 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 16 [pav. 4]

SITUACIJA. Varakalių kaimo pietinės apylinkės; apie 76 m į šiaurę-šiaurės rytus nuo buv. geležinkelio sankasos, apie 380 m į pietryčius nuo kelio Varakaliai-Poškonys ir buv. geležinkelio sankasos sankirtos, apie 105 m į pietus nuo kanalo vingio (antras nuo minėto kelio); nedidelės pakilumos pašlaitė; pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 45 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir tamsiai pilkas dirvožemis (arimas) - 27-35 cm storio;

B: rusvas žvyringas smėlis (įžemis) pasiektas 27-35 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 17 [pav. 5; 15]

SITUACIJA. Varakalių kaimo šiaurės vakarinė pusė; apie 382 m į vakarus nuo kelio Varakaliai-Poškonys, apie 110 m į rytus-pietryčius nuo kanalo, apie 200 m į pietus-pietryčius nuo kanalų santakos

šiaurėje; aukštumos kyšulio (Varakalių senkapis I) vakarinis pakraštys; miškas. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 40 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis (arimas) - 19-27 cm storio;

B: geltonai rusvas žvyringas smėlis (įžemis) pasiektas 19-27 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 18 [pav. 5; 16]

SITUACIJA. Varakalių kaimo šiaurės vakarinė pusė; apie 460 m į vakarus-šiaurės vakarus nuo keliuko Varakaliai-Poškonys, apie 35 m į rytus nuo kanalo, apie 193 m į pietus-pietvakarius nuo kanalų santakos šiaurėje; nedidelės terasėlės į durpyną pakraštys; Varakalių senkapio I vakarinė papėdė; apleista pieva. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 60 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir maišytas smėlingas dirvožemis (supiltinis) - 16-11 cm storio;

B: tamsiai pilkas dirvožemis - 10-16 cm storio;

C: rusvas smėlis - 8-10 cm storio;

D: rusvas-pilkšvas-balkšvas sluoksniuotas smėlis (įžemis) pasiektas 36-47 cm gylyje. Šiaurės vakariniame kampe atidengti kastos duobės kontūrai - ankstesnės perkamos vieta (?).

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 19 [pav. 5; 17]

SITUACIJA. Varakalių kaimo šiaurės vakarinė pusė; apie 590 m į vakarus-šiaurės vakarus nuo kelio Varakaliai-Poškonys, apie 98 m į vakarus-šiaurės vakarus nuo kanalo, apie 200 m į pietvakarius nuo kanalų santakos šiaurėje; slėnio rytinė pašlaitė; nedidelė proskyna miške. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 45 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis - 25-35 cm storio;

B: balkšvas-rusvas smėlis (įžemis) pasiektas 25-35 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Šūrfas Nr. 20 [pav. 5]

SITUACIJA. Varakalių kaimo šiaurės vakarinė pusė; apie 550 m į vakarus-šiaurės vakarus nuo kelio Varakaliai-Poškonys, apie 126 m į pietvakarius nuo kanalų santakos, apie 105 m į šiaurės rytus nuo šurfo Nr. 19; slėnio aukštutinės terasos aikštelės kraštas; pamiškė. Šūrfas 1x1 m dydžio; gylis - iki 35 cm.

STRATIGRAFIJA. A: velėna ir pilkas dirvožemis - 22-27 cm storio;

B: balkšvas-rusvas smėlis (įžemis) pasiektas 22-27 cm gylyje.

RADINIAI. Radinių nerasta.

IŠVADA. Kultūrinio sluoksnio neaptikta.

ŽVALGOMŲJŲ TYRIMŲ REZULTATAI

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu pačioje dujotiekio trasoje archeologinių ar kitokių kultūros vertybių nerasta. Čia aptiktas tik vienas radinys – titnago skeltės viršutinė dalis, nuskelta nuo dvigalio skaldytinio ir skirtina vėlyvojo paleolito laikotarpiui. Ji rasta buvusio siaurojo geležinkelio sankasos viršuje (apardytoje tiesiant dujotiekį), apie 88 m į vakarus nuo jos sankirtos su keliu Drūstėnai–Laimiškė. Į šią vietą ji tikriausiai buvo atvežta kartu su sankasos gruntu.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius aplinkinėje teritorijoje surasti 3 nauji archeologiniai objektai (kaimavietė, radimvietė ir senkapis) bei patikslinta vieno iš seniau žinomo objekto (Drūstėnų senkapis) lokalizacija. Žemiau pateikiamas platesnis naujai surastų archeologinių vertybių aprašymas.

Drūstėnų senoji kaimavietė

Drūstėnų senoji kaimavietė yra 50-100 m atstumu į šiaurės rytus nuo buvusio siaurojo geležinkelio sankasos, abejose ją kertančio kelio Drūstėnai-Laimiškė pusėse, ir driekiasi išilgai geležinkelio sankasos ne mažiau kaip 1 km. Kaimavietės teritorijos plotis svyruoja 200-350 m ribose [pav. 34]. Statokame šlaite ir jo viršutinėje dalyje gausiai surasta žiestų-apžiestų indų šukių, plytgalių skeveldrų, stiklo fragmentų. Sprendžiant pagal gausiai aptinkamus radinius, kaimavietės vakarinė-šiaurės vakarinė dalis yra ankstyvesnė (gausu bangelių ornamentu puoštų šukių) [pav. 29], o rytinė-pietrytinė - vėlyvesnė. Kaimavietėje surastos indų šukės datuotinos XVI-XX a. pradžia. Atrodo, kad čia būta gatvinio kaimo, kuris po Pirmojo pasaulinio karo galutinai sunyko. Vakarinėje kaimavietės teritorijos dalyje pasitaiko apskaldytų titnago gabaliukų, pavienių nuoskalų.

XX a. 7 dešimtmetyje šioje vietoje buvo įrengti sodai, kurie XX-XXI a. riboje sunaikinti, teritoriją paverčiant dirbamais laukais. Kadangi tyrimų metu čia augo grūdinės kultūros, tai šurfai kasti nebuvo. Už 150 m šiaurės-šiaurės rytų kryptimi yra Drūstėnų senkapis.

Drūstėnų radimvietė

Už nedidelės lomos rytų-pietryčių kryptimi ir į šiaurę nuo buvusio siaurojo geležinkelio sankasos bei apie 0,45 km į rytus nuo jos ir kelio Drūstėnai-Laimiškė sankirtos, ant ženkliai žemesnės pakilumėlės, lokalizuota Drūstėnų radimvietė [pav. 34]. Ji tikriausiai buvo įkurta prie seklaus ežeriuko, kurio vietoje dabar yra išlikęs nedidelis durpynas. Radiniai rinkti iš dviejų laukų, esančių priešingose teritorijos galuose ir perskirtu javais apsodintu lauku. Vakarinėje, maždaug 300x120 m dydžio, pusėje ariamoje teritorijoje ankstesnių ir aprašomų žvalgymų metu aptikta dviejų tipų puodų šukių: XVIII-XIX a. datuojamos tradicinės apžiestos kaimiškos keramikos ir ankstyvesnės apžiestos plonasienės-storasienės keramikos lygintu-lygiu paviršiumi su profiliuotais indų pakraštėliais, kuri preliminariai datuotina XV-XVII a. [pav. 31:12-20, 22]. Pasitaikė ir viena lipdytinės keramikos šukė [pav. 31:21]. Taip pat čia aptikta pavienių titnago ir kvarco nuoskalų bei apskaldytų gabaliukų [pav. 31:1-11]. Rytinėje teritorijos dalyje be pavienių ankstyvesnių ir vėlyvų indų šukių [pav. 32:3-5] taip pat rasta pavienių titnago nuoskalų [pav. 32:1-2], aptiktas akmeninio galastūvėlio fragmentas [pav. 32:7] ir akmeninio šlifluoto kirvio ašmenų

plokštumos atplaiša [pav. 32:6]. Pietvakarinėje radimvietės teritorijos dalyje, apie 70 m šiauriau buvusio geležinkelio sankasos, suarto durpyno pakraštyje ankstesniais laikais buvo aptiktas dvisienis titnago kirvelis visu šlifuo tu paviršiumi [pav. 30]. Pastarasis dirbiny s puikiai išlikęs, jis mažai naudotas – tik kelios nuoskalos nuskeltos vienoje ašmenų pusėje. Įtveriamasis kirvelis datuotinas vėlyvojo neolito pabaiga-bronzos amžiaus pradžia.

Radimvietėje kultūrinis sluoksnis nefiksuotas, jis tikriausiai sunaikintas ilgalaikio arimo. Čia surastos viduramžių ir vėlesnių laikų indų šukės greičiausiai priskirtinos senajai Drūstėnų kaimavietei (jos tęsinys rytų kryptimi).

Dvisienis titnago kirvelis visu šlifuo tu paviršiumi gali būti interpretuojamas ir kaip to meto gyventojų auka dievams ar dvasioms, nes jis rastas durpyne, po durpių sluoksniu.

Drūstėnų ir Burbų senkapiai

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu tiksliau buvo lokalizuotos Drūstėnų ir Burbų (kartais vadinamų Laimiške) senkapių vietos. Ankstesniuose archeologiniuose šaltiniuose (tyrimų ataskaitose) Burbų (Laimiškės) vardu įvardinti senkapiai iš tikrųjų turėtų būti vadinami Drūstėnų kaimo vardu, o Burbų senkapis yra to paties pavadinimo kaimo šiaurės vakariniame pakraštyje, apie 15-17 m į pietryčius nuo žvyrkelio Drūstėnai-Dotenėnai [pav. 20-21; 35]. Čia yra išlikusios trapecij os plano (apie 27 m ilgio ir 12 m pločio) senosios kaimo kapinės, apjuostos iš akmenų sukrauta tvora ir apaugusios menkaverčiais krūmais. Kapų vietos žemės paviršiuje šiandiena jau neišsiskiria.

Drūstėnų senkapis yra Drūstėnų kaimo pietvakariniame pakraštyje, apie 100 m į šiaurės rytus nuo žvyrkelio Drūstėnai-Dotenėnai, buvusių tarybinio ūkio sodų teritorijoje. Jis įrengtas apylinkių reljefe aiškiai išsiskiriančioje aukštokoje kalvoje (3-4 m aukščio) ir yra apie 90x100 m dydžio. Senkapio kalvos pietvakarinis šlaitas gan status, tačiau tikriausiai pastatintas kasant gruntą [pav. 18; 34]. Kalvos viršaus pietinėje dalyje gausu riedulių.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu Drūstėnų senkapis rastas ženkliai nukentėjęs. Naikinant buvusių tarybinio ūkio sodus (slyvynus) nustumdytas senkapio šiaurės rytinis kampas, ko pasekoje paviršiuje išbarstyta daug žmonių kaulų iš suardytų kapų [pav. 19].

Varakalių senkapis II

Varakalių senkapis II yra apie 1,23 km į ŠR nuo buvusio siaurojo geležinkelio sankasos, apie 0,32 km į ŠV nuo Varakalių senkapio I, dešiniajame kanalizuoto upelio krante ir jį kertančio lauko keliuko ŠV pusėje, buvusio karjero teritorijoje. Senkapiui įrengti parinkta stati ir aukšta upelio viršutinės terasos atkarpa [pav. 36]. Savavališkai eksploatuojamo žvyro karjero suniokotoje teritorijoje, arčiau terasos krašto, aptiktos mažiausiai 4-5 kapų liekanos [pav. 22-26]. Kaulai gerai išlikę, dalis kaukolių visiškai sveikos [pav. 24]. Įkapių neaptikta, tik keliose vietose rasta pavienių stipriai sukorodavusių geležinių daiktų fragmentų. Pietinėje senkapio dalyje palei viršutinės terasos kraštą aptikta ir keletas titnago nuoskalų [pav. 33:10-11], ankstyvų žiestų-apžiestų indų šukių [pav. 33:3-9], kurios kartais puoštos bangele, ir grublėtosios keramikos smulkių fragmentų [pav. 33:1-2]. Taigi, matyt čia kadaise būta geležies amžiaus sodybvietės ar gyvenvietės.

Varakalių kaimo gyventojai šios vietos senkapiu nelaikė, nieko nežinojo ir apie čia randamus žmonių kaulus. Todėl pagrįstai galima manyti, kad ši laidojimo vieta datuotina kiek ankstyvesniu laikotarpiu nei Varakalių senkapis I, kurį vietos gyventojai dar puikiai pamena. Atsižvelgiant į gerai išlikusius kaulus preliminari Varakalių senkapio II chronologija galėtų būti XVI-XVIII a. Šio senkapio ir senovės gyvenvietės (?) išlikimo laipsnis bei jų užimama teritorija turėtų būti patikslinti detalesnių archeologinių tyrimų metu. Apie šį naujai surastą ir karjero ardomą senkapį buvo pranešta vietos valdžiai. 2007 m. pradžioje dar kartą apsilankius šioje vietoje senkapį naikinusio karjero vieta jau buvo sulyginta buldozeriu.

Keletos vietos gyventojų teigimu žmonių kaulų buvo aptikta ir kitame savavališkai eksploatuojamame karjere, esančiame pietinėje kaimo dalyje, apie 0,6 km į Š-ŠR nuo buvusio geležinkelio sankasos, dešinėje kelio Varakaliai-Poškonys pusėje. Tačiau apžiūrėjus bebaigiamos sunaikinti kalvelės liekanas, jokių žmogaus kaulų ar kitokių radinių neaptikta.

Tyrimų metu buvo žvalgyta ir Švenčionėlių miesto teritorija, esanti į rytus nuo dabartinio geležinkelio linijos. Tačiau dujotiekio trasų vietos jau buvo užpiltos, paliekant tik kelias atviras kasinių vietas ties būsimumis šulinių vietomis. Jas apžiūrint nustatyta, kad jokio archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio nėra susiformavę. Paviršiuje tamsesne spalva išsiskiriantis grunto horizontas su statybinėmis šiukšlėmis datuojamas XIX a. pabaiga - XX a.

IŠVADOS

1. 2006 m. vasarą buvo vykdomi magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius trasos žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Prieš tyrimus jokių žinomų archeologijos vertybių ar objektų trasos vietoje ar gretimoje teritorijoje nebuvo žinoma.

2. Kadangi žvalgomieji archeologiniai tyrimai vykdyti jau praėjus 2-3 mėnesiams po pačio dujotiekio statybos darbų, tai tyrimų teritorija buvo sumažinta - atsisakyta tyrimų Švenčionėlių mieste. Iš viso žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu greta būsimo dujotiekio trasos bei jos aplinkoje iširta 20 šurfų (21 m²).

3. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad pačios dujotiekio trasos vietoje nėra išlikę archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių. Čia terastas tik vienas titnago radinys. Gretimoje teritorijoje identifikuoti keli nauji archeologiniai objektai: Drūstėnų senoji kaimavietė ir Drūstėnų radimvietė bei patikslinta Drūstėnų senkapio vieta. Atokiau nuo trasos identifikuotas Varakalių senkapis II. Visų šių objektų kultūriniai sluoksniai ženkliai nukentėję įvairių žemės judinimo darbų metu.

4. Naujai surasta Drūstėnų senoji kaimavietė preliminariai datuojama XV-XX a. pradžia, Drūstėnų radimvietė - neolito pabaiga-bronzos amžiaus pradžia ir viduramžiais-naujaisiais laikais, o toliau esantis Varakalių senkapis II - XVI-XVIII a. (rasta ir geležies amžiaus radinių).

5. Žvalgomųjų tyrimų metu surasti radiniai perduoti Švenčionių Nalšios muziejui.

RADINIŲ SĄRAŠAS

TITNAGINIAI DIRBINIAI

1. Drūstėnai. Skeltės viršutinė dalis, kuri averse turi tris stambesnius išilginius negatyvus; distalinis galas užsibaigia skersai besidriekiančia suapvalinta briauna; nuskelta nuo dvigalio skaldytinio. 2,6x1,29x0,31 cm dydžio. Raštuotas, pilkšvos spalvos, vietomis nežymiai patinotas. Rastas senojo geležinkelio sankasos viršuje. Pav. 28.

2. Drūstėnai, radimvietė. Nuoskala; trikampio formos; skersiniame pjūvyje - trapecijos formos; averse yra keletas negatyvų, o kairiojoje pusėje - senesnis patinotas paviršius. 1,21x0,78x0,52 cm dydžio. Tamsiai pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 31:1.

3. Drūstėnai, radimvietė. Apskaldytas rieduliukas; netaisyklingos prizmos formos; skersiniame pjūvyje - netaisyklingo keturkampio-penkiakampio formos; apskaldytas beveik visas paviršius (išskyrus vieną plokštumą), o viena plokštuma stipriai facetuota (keletas smulkių nuskėlimų). 1,79x1,68x1,64 cm dydžio. Tamsiai pilkos spalvos. Rastas arime. Pav. 31:9.

4. Drūstėnai, radimvietė. Kirvelis įtveriamasis, dvisienis (nežymiai facetuotas); visu šlifuo tu paviršiumi, ženklėni paviršiaus nelygumai matomi tik ties penties kraštais; pagamintas iš geros kokybės margo titnago; beveik nenaudotas, tik ašmenų vienoje pusėje yra keletas nedidelių plokščių nuskėlimų (galėjo atsirasti užkliudžius plūgui). 9,38x3,72x2,72 cm dydžio. Tamsiai pilkos-rudos spalvos. Rastas armenyje, durpyne. Pav. 30.

5. Varakaliai, senkapis II. Nuoskala, paviršinė; trikampio formos skersiniame pjūvyje; beveik visas aversas padengtas žieve. 3,54x1,02x0,39 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 33:10.

6. Varakaliai, senkapis II. Apskaldytas rieduliukas; ovalo formos; skersiniame pjūvyje - netaisyklingo keturkampio formos; apskaldytas beveik visas paviršius. 3,09x1,7x1,45 cm dydžio. Besidengiantis plona melsvai balta patina. Rastas arime. Pav. 33:11.

AKMENINIAI DIRBINIAI

1. Drūstėnai, radimvietė. Akmeninio kirvio fragmentas; plona ašmenų plokštumos nuoskala; išlikusi šoninė plokštuma nežymiai išgaubta, lygi, kitos plokštumos išliko tik siauras ruoželis prie pat ašmenų. Ašmenys suleisti 65-70° kampu. 3,84x4,11x0,63 cm dydžio. Pagamintas iš smulkiagrūdžio melsvai žalsvos spalvos akmens. Rastas dirvos paviršiuje. Pav. 32:6.

2. Drūstėnai, radimvietė. Galąstuvai; fragmentiškas (išliko tik vienas iš galų); keturkampio įgaubtais šonais formos, o skersiniame pjūvyje - keturkampio išgaubtomis kraštinėmis formomis; visos keturios kraštinės šlifautos, išlikęs galas - apdaužytas. 7,29x2,78-4,3x1,94-2,62 cm dydžio. Pagamintas iš dulkiško gelsvai pilkšvos spalvos smiltainio. Rastas dirvos paviršiuje. Pav. 32:7.

KERAMIKINIAI DIRBINIAI

1. Drūstėnai, kaimavietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Pakraštėlis ryškiai profiliuotas (S formos), lūpa tolygiai užapvalinta ir nežymiai plonėjanti. Vidinis ir išorinis paviršiai lygūs, o vidiniame matyti nežymios lyginimo žymės. Neornamentuota. 3,25x3,06x0,94 cm dydžio. Išorė ir vidus - pilkai rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 29:1.

2. Drūstėnai, kaimavietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Pakraštėlis ženkliai profiliuotas (S formos), išorėn atlenktas tik pats pakraštėlis, lūpa užapvalinta ir nežymiai plonėjanti. Vidinis ir išorinis paviršiai lygūs su neryškios lyginimo žymėmis. Neornamentuota. 3,96x4,93x0,78 cm dydžio. Išorė ir vidus - pilkai rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 29:2.

3. Drūstėnai, kaimavietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Pakraštėlis profiliuotas (S formos), išorėn atlenktas tik pats pakraštėlis, lūpa užapvalinta ir plonėjanti. Vidinis ir išorinis paviršiai lygūs su neryškios lyginimo žymėmis. Išorinė pusė puošta

žemų bangelių juosta. 4,33x3,89x0,76 cm dydžio. Išorė rudos, o vidus - pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 29:3.

4. Drūstėnai, radimvietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Pakraštėlis ženkliai profiliuotas (S formos), lūpa užapvalinta ir nežymiai plonėjanti. Išorinis paviršius lygus, o vidinis - lygus su ženkliais lyginimo žymėmis. 2,05x2,61x0,6-0,7 cm dydžio. Išorė ir vidus - rausvai rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 32:3.

5. Drūstėnai, radimvietė. Indo sienelės šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Išorinis paviršius lygus, o vidinis - lygus su ženkliais lyginimo žymėmis. 1,95x2,57x0,65-0,74 cm dydžio. Išorė - rudos, o vidus - juodos spalvos. Rasta arime. Pav. 32:4.

6. Drūstėnai, radimvietė. Indo sienelės šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Išorinis ir vidinis paviršiai lygūs (be lyginimo žymių). 3,36x3,92x0,5-0,62 cm dydžio. Išorė - rudai pilkos, o vidus - rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 32:5.

7. Drūstėnai, radimvietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena. Abu paviršiai lygūs, vidiniame ženkliai lyginimo žymės. Pakraštėlis nežymiai profiliuotas (S formos), lūpa užapvalinta su nedidele briaunele išorėje žemiau pakraštėlio. Neornamentuota. 2,06x1,64x0,5 cm dydžio. Rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 31:12.

8. Drūstėnai, radimvietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena. Abu paviršiai lygūs, vidiniame ženkliai lyginimo žymės. Pakraštėlis nežymiai profiliuotas (S formos), lūpa plokščia suapvalintu vidiniu kraštu. Neornamentuota. 1,75x2,40x0,66 cm dydžio. Rudos-pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 31:13.

9. Drūstėnai, radimvietė. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena. Abu paviršiai lygūs, be lyginimo žymių. Pakraštėlis ryškiai profiliuotas (S formos), lūpa paplokščia užapvalintu vidiniu kraštu. Neornamentuota. 2,59x2,82x0,79 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 31:14.

10. Drūstėnai, radimvietė. Indo pakraštėlio šukė; lipdytinė (?), molio masė liesinta smulkiai-stambiai grūsta uoliena. Abu paviršiai lygūs, išoriniame ženklus platokas brūkšnys. Neornamentuota. 2,65x3,03x0,93 cm dydžio. Rudos-pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 31:21.

11. Varakaliai, senkapis II. Indo sienelės šukė; lipdytinė, molio masė liesinta smulkiai-vidutiniškai grūsta uoliena ir smėliu. Išliko tik išorinis paviršius, kuris vidutiniškai grublėtas. Neornamentuota. 2,38x2,42x0,67 cm dydžio. Išorė rausvai rudos. Rasta arime. Pav. 33:2.

12. Varakaliai, senkapis II. Indo sienelės šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Abu paviršiai lygūs, o išorinis puoštas siaura linija. 2,56x2,39x0,79 cm dydžio. Rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 33:7.

13. Varakaliai, senkapis II. Indo sienelės šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Abu paviršiai lygūs, o išorinis puoštas smulkių bangelių juosta. 2,39x2,12x0,54 cm dydžio. Rudos-tamsiai pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 33:4.

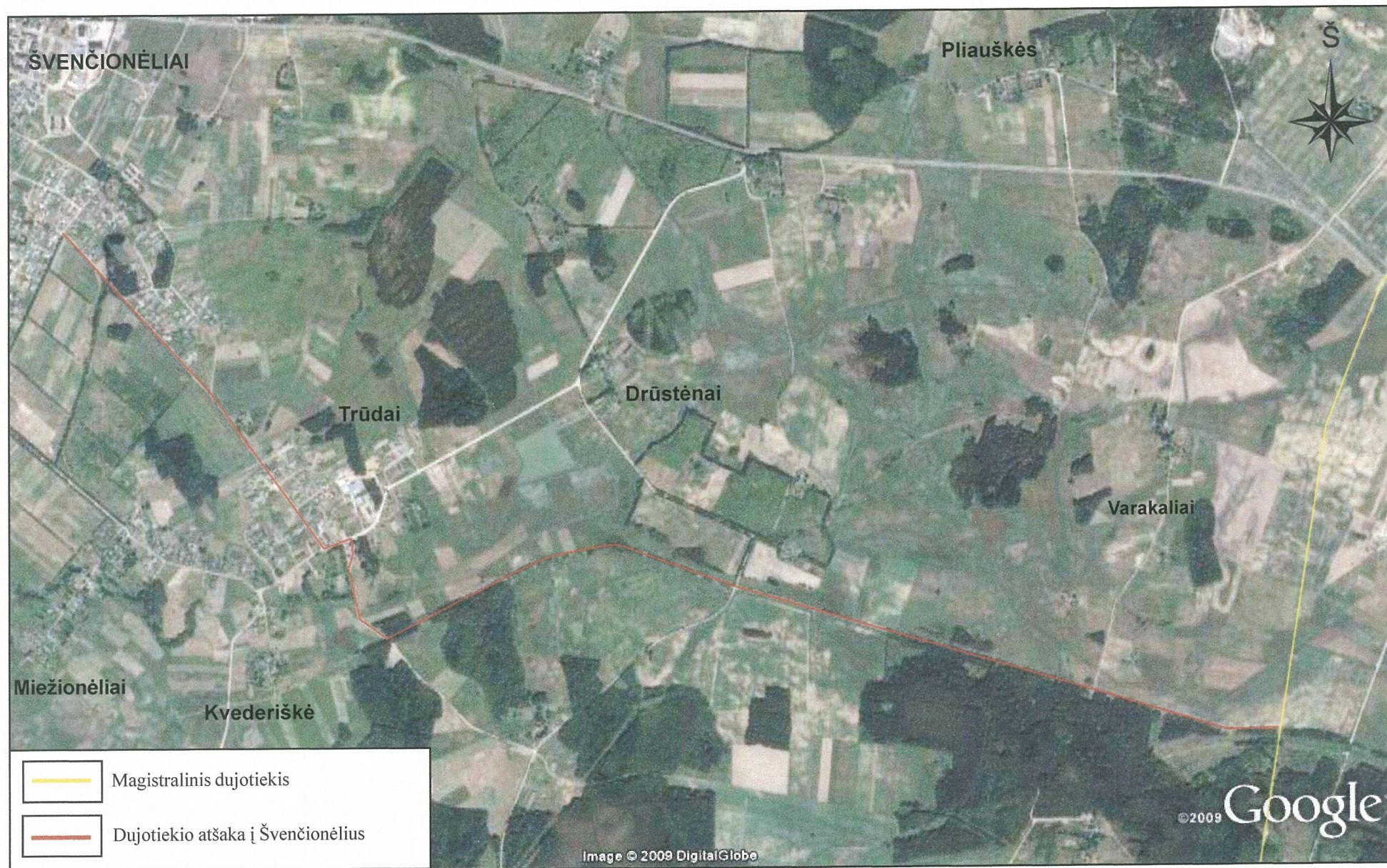
14. Varakaliai, senkapis II. Indo sienelės šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Abu paviršiai lygūs. 3,08x3,73x0,84 cm dydžio. Rudos-pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 33:9.

15. Varakaliai, senkapis II. Indo pakraštėlio šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Pakraštėlis ištęstas, profiliuotas (S formos), lūpa - plokščia suapvalintais kraštais. Abu paviršiai lygūs. Neornamentuota. 2,27x2,02x0,65 cm dydžio. Rudos-pilkos spalvos. Rasta arime. Pav. 33:3.

16. Varakaliai, senkapis II. Indo sienelės šukė; apžiesta, molio masė liesinta smulkiai grūsta uoliena ir smėliu. Išliko abu lygūs paviršiai. Neornamentuota. 2,49x3,42x0,95 cm dydžio. Rudos spalvos. Rasta arime. Pav. 33:8

17. Varakaliai, senkapis II. Indo sienelės šukė; lipdytinė, molio masė liesinta smulkiai-vidutiniškai grūsta uoliena. Išliko tik išorinis paviršius, kuris yra nežymiai grublėtas. Neornamentuota. 1,33x1,17x0,65 cm dydžio. Rausvai rusvos spalvos. Rasta dirvos paviršiuje. Pav. 33:1.

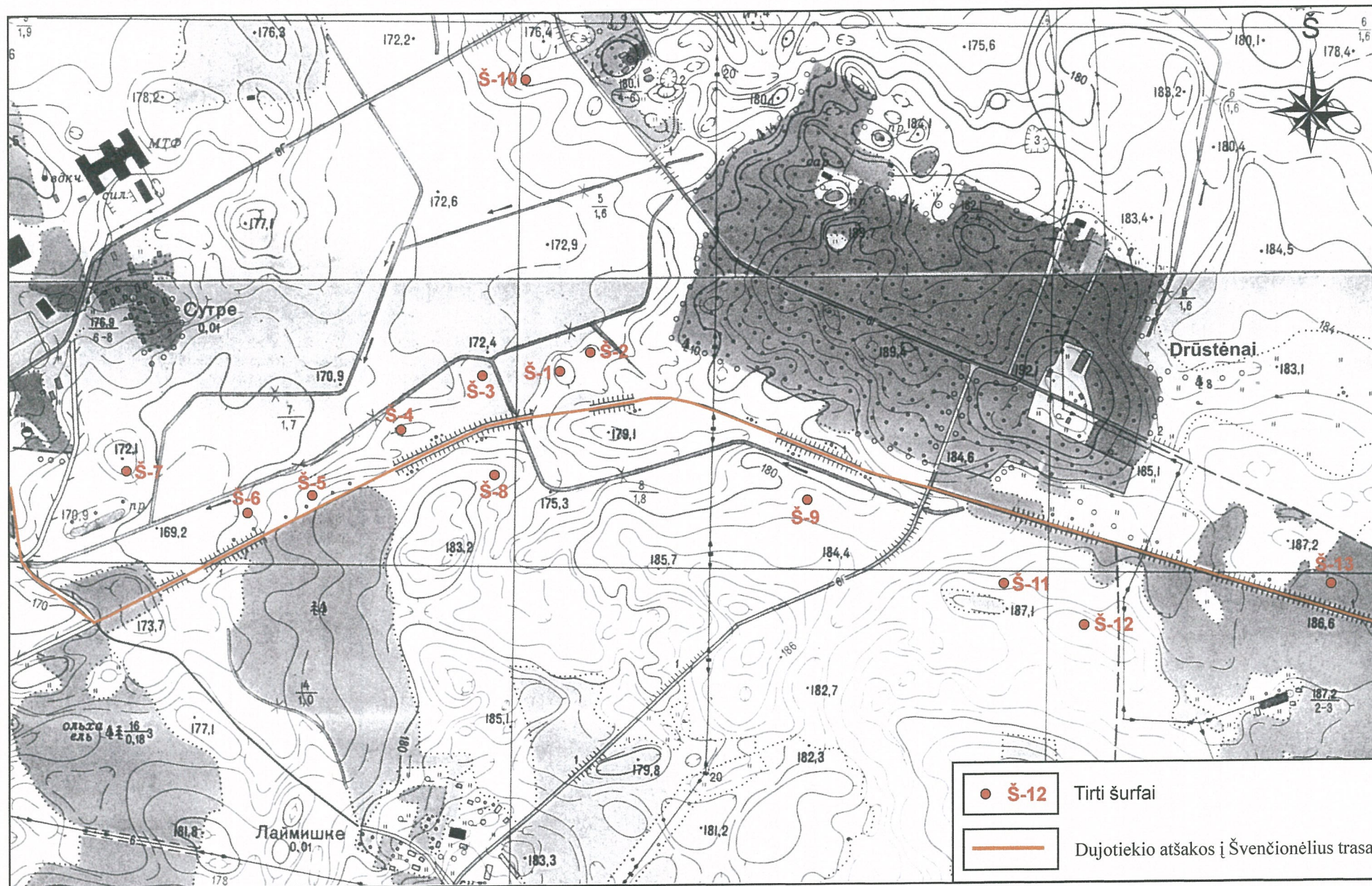
Pav. 1. Magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius trasa.

Pav. 2. Planuojamos dujotiekio trasos Švenčionėlių mieste ir Miežionėliuose.

Pav. 3. Dujotiekio trasos vidurinė dalis. Tirtų šurfbų geografinė padėtis (M 1:10 000).

0 200 m

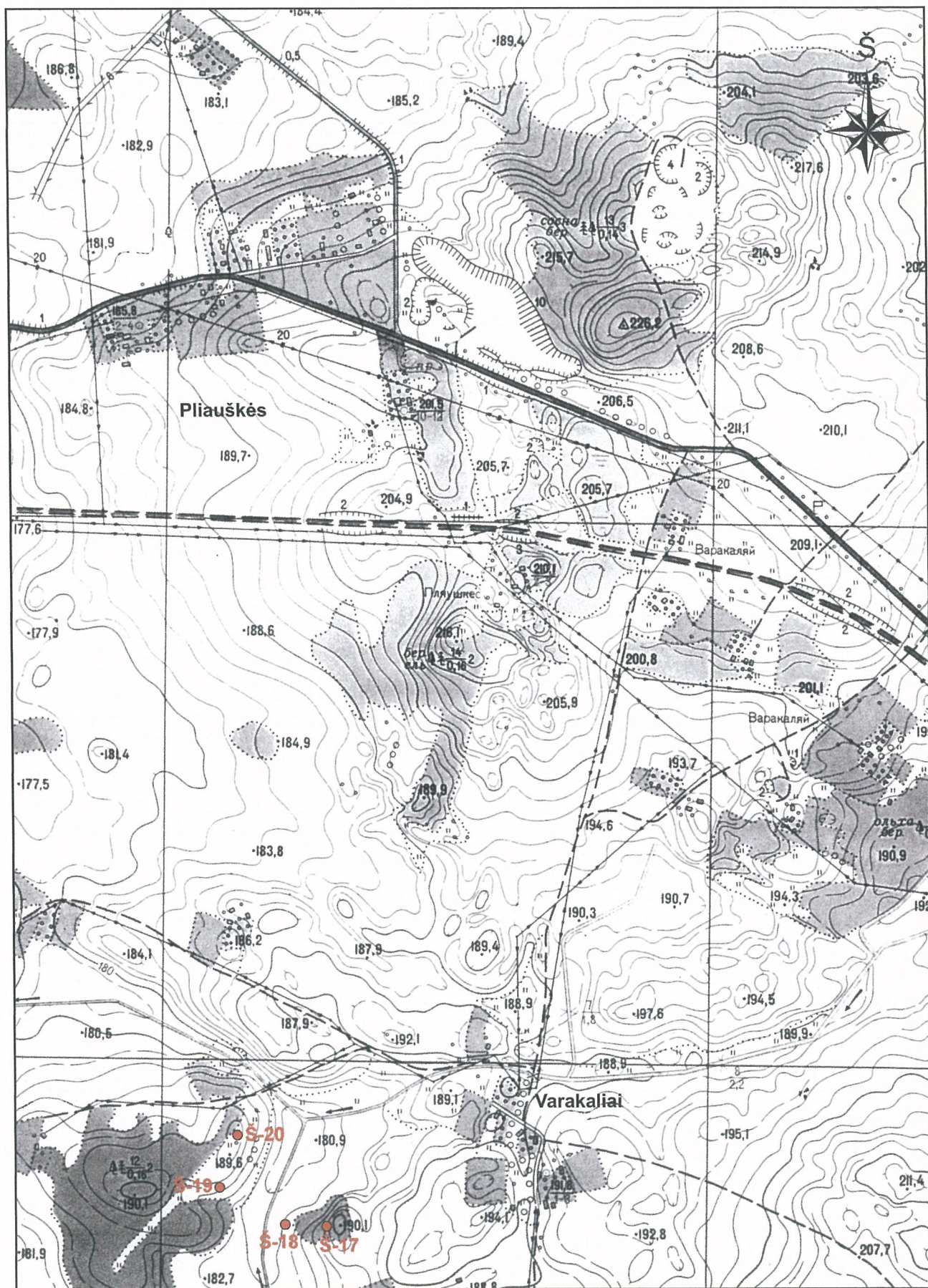
● Š-15 Tirti šurfai

— Magistralinio dujotiekio trasa

— Dujotiekio atšakos į Švenčionėlius trasa

Pav. 4. Dujotiekio trasos rytinė dalis. Tirtų šurfų geografinė padėtis.

● Š-17 Tirti šurfai

Pav. 5. Teritorija į šiaurę nuo dujotiekio trasos centrinės dalies: Varakalių kaimo apylinkės. Tirtų šurfų geografinė padėtis (M 1:10 000).

Pav. 6. Šūrfas Nr. 1

Pav. 7. Šūrfas Nr. 2

Pav. 8. Šūrfas Nr. 3

Pav. 9. Šurfas Nr. 4

Pav. 10. Šurfas Nr. 5

Pav. 11. Šurfas Nr. 6

Pav. 12. Šūrfas Nr. 9

Pav. 13. Šūrfas Nr. 10

Pav. 14. Šūrfas Nr. 14

Pav. 15. Šurfas Nr. 17

Pav. 16. Šurfas Nr. 18

Pav. 17. Šurfas Nr. 19

Pav. 18. Drūstėnų senkapis. Vaizdas iš PR pusės.

Pav. 19. Drūstėnų senkapis. Objekto ŠR dalis nuklota žmonių kaulais, nes nustumdžius žemės paviršių buvo suardyti žmonių kapai.

Pav. 20. Burbų senkapis. Vaizdas iš ŠV pusės.

Pav. 21. Burbų senkapis. Vaizdas iš V pusės.

Pav. 22. Varakalių senkapis II. Vaizdas iš PR pusės.

Pav. 23. Varakalių senkapis II. Priartintas vaizdas iš PR pusės (raudonais apskritimais pažymėti žmogaus kaulai; du apatiniai nuslinkę, t. y. nebe pirminėje vietoje).

Pav. 24. Varakalių senkapis II. Į karjero dugną nuriudėjusi žmogaus kaukolė

Pav. 25. Varakalių senkapis II. Karjero šlaite atsidengęs žmogaus kapas (raudonais apskritimais pažymėti žmogaus kaulai).

Pav. 26. Varakalių senkapis II. Karjero paviršiuje besimėtantys suardytų žmonių kapų kaulai.

Pav. 27. Varakaliai. Žvilgsnis nuo Varakalių senkapio II į pietų pusę. Kairėje mišku apaugusi kalva - Varakalių senkapis I, tolimoje horizontoje palei miško juostą driekiasi dujotiekio trasa.

Pav. 28. Drūstėnai. Buvusio geležinkelio sankasos paviršiuje surasta titnago skeltės viršutinė dalis

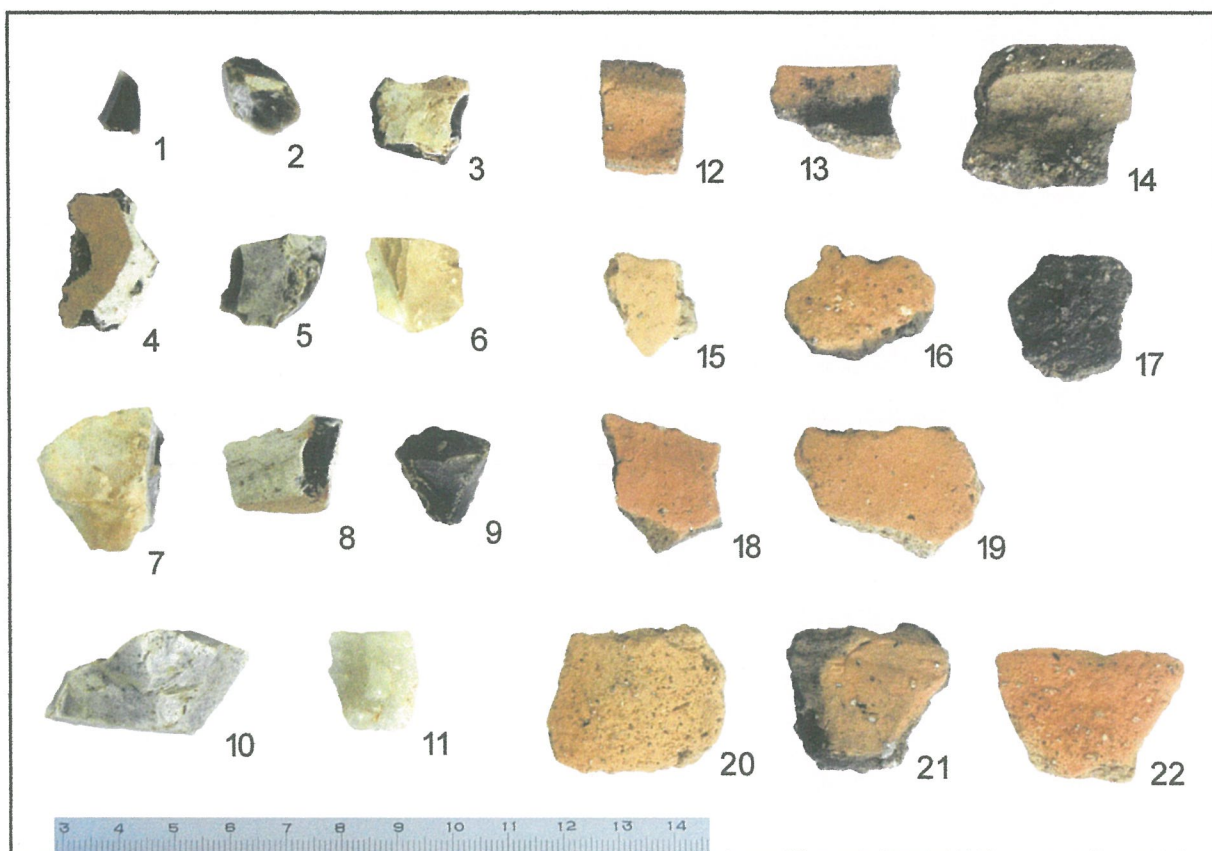

Pav. 29. Drūstėnai. Senosios kaimavietės teritorijos vakarinėje dalyje surastos apžiestų indų šukės.

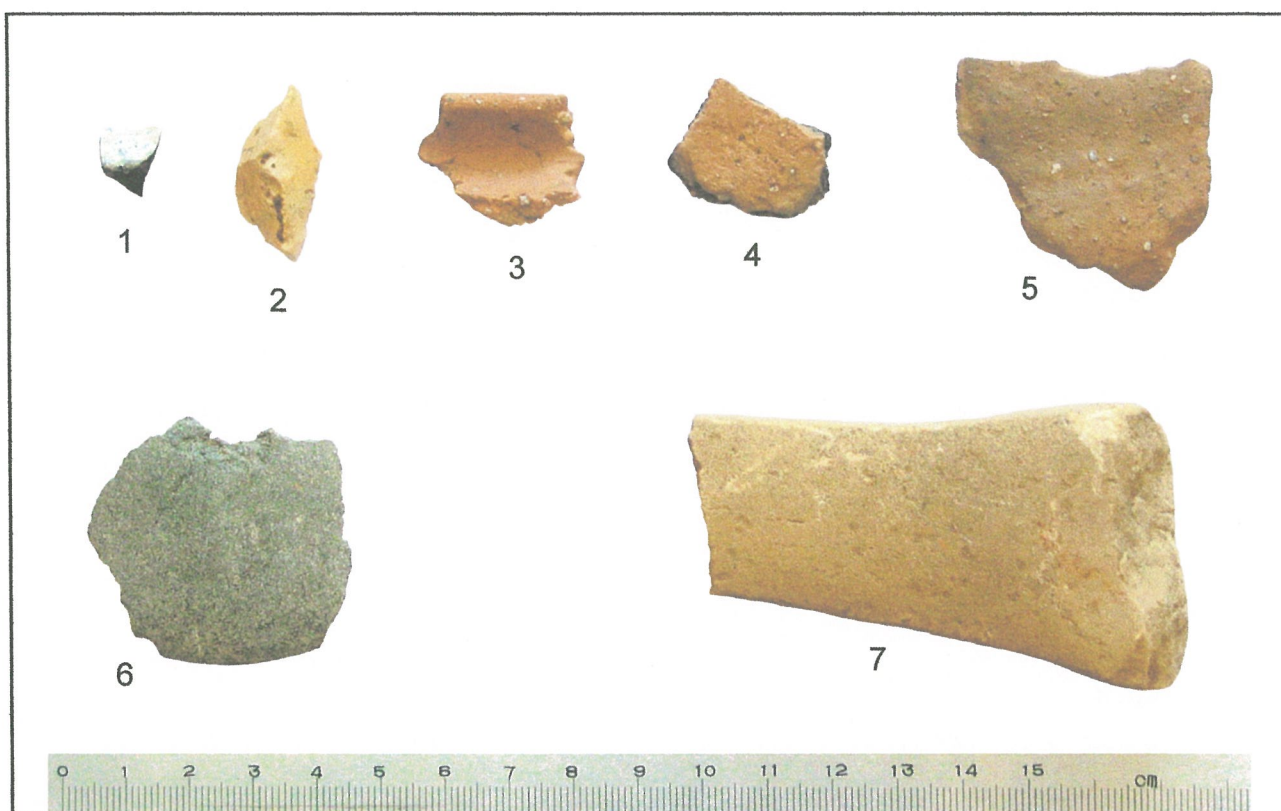

Pav. 30. Drūstėnai. Titnago radinys: šlifotas dvisienis titnago kirvelis.

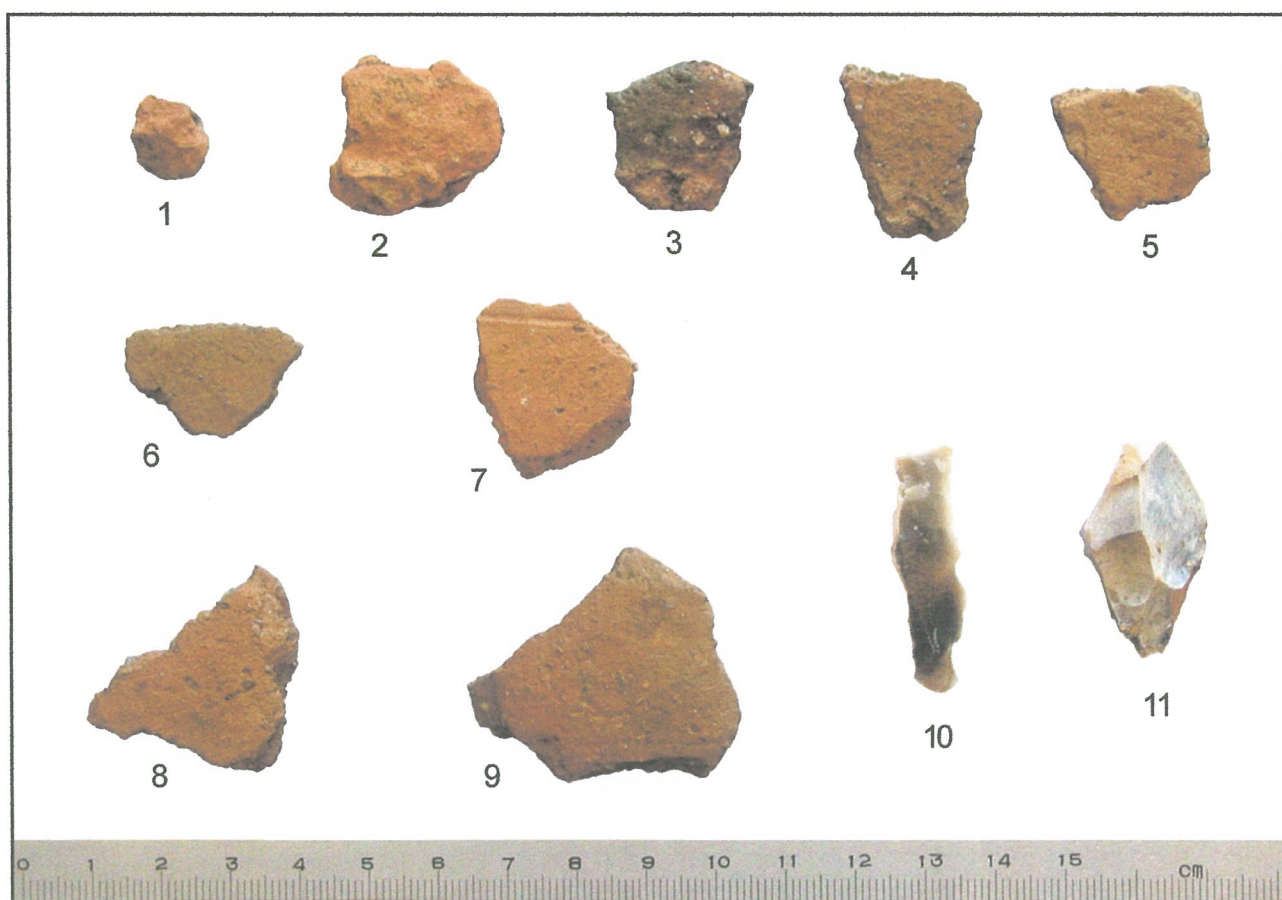

Pav. 31. Drūstėnai. Vakariniėje radimvietės teritorijos dalyje surasti radiniai: (1-10 titnago radiniai, 11 - kvarco nuoskala, 12-20, 22 - apžiestų indų šukės, 21 - lipdytinio indo šukė).

Pav. 32. Drūstėnai. Rytinėje radimvietės teritorijos dalyje surasti radiniai: 1-2 - titnago nuoskalos, 3-5 - apžiestų indų šukės, 6 - akmeninio kirvelio ašmenų fragmentas, 7 - galastuvo fragmentas.

Pav. 33. Varakaliai. Senkapio II pietinėje dalyje surasti radiniai: 1-2 - indų grublėtu paviršiumi šukės, 3-9 - apžiestų indų šukės, 10-11 - titnago nuoskala ir apskaldytas rieduliukas.

- 1 - Pavienių titnago, akmens ir keramikos radinių radimvietė
- 2 - Titnaginių kirvelio radimo vieta

 Dujotiekio trasa

Pav. 34. Dujotiekio trasos centrinės dalies ruožas. Identifikuoti archeologiniai objektai.

0 300 m

Pav. 35. Teritorija į pietvakarius nuo dujotiekio trasos vidurinės dalies: Burbų kaimo apylinkės. Identifikuoti kultūros paveldo objektai (Burbų senosios kapinės).

Pav. 36. Teritorija į šiaurę nuo dujotiekio tramos vidurinės dalies: Varakalių kaimo apylinkės. Identifikuoti archeologiniai objektai.

Leidimas galioja iki 2006-11-30

L E I D I M A S

vykdyti archeologinius tyrimus

2006-07-12 Nr.124
Vilnius

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 str. šis leidimas išduotas **E.Marcinkevičiūtei**

vykdyti magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius ir dujotiekio trasos Švenčionėliuose, Švenčionių raj.,

archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus,

taip pat naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamame objekte.

Tyrimų projektas: Archeologinių žvalgomųjų tyrimų magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius ir dujotiekio trasos Švenčionėliuose (Švenčionių r.) programa, 2006-07-10, Nr.124.

Kontrolės skyriaus vedėjas

R.Kraujalis

KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTO
MOKSLINEI ARCHEOLOGIJOS KOMISIJAI

**Archeologinių žvalgomųjų tyrimų
magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius
ir dujotiekio trasos Švenčionėliuose (Švenčionių r.)
PROGRAMA**

Vilnius
2006-07-10

AB „Lietuvos dujos“ Vilniaus filialo užsakymu buvo parengtas magistralinio dujotiekio atšakos, dujų skirstymo stoties (DSS) ir vidutinio slėgio dujotiekio Švenčionėliuose projektas. Derinant šį projektą Kultūros paveldo departamentas nereikalavo ir nenurodė atlikti archeologinius žvalgomuosius tyrimus ar vykdyti archeologinę priežiūrą. Toks sprendimas yra sunkiai suvokiamas, nes planuojami dujotiekio tiesimo darbai vyks archeologijos paveldo egzistavimui perspektyviuose kraštovaizdžiuose. Lietuvos archeologijos draugija iškovojo, kad būtų užsakyti archeologiniai žvalgomieji tyrimai, tačiau skirtas skurdus finansavimas ir itin trumpas archeologinių žvalgomųjų tyrimų vykdymo terminas, nes jau planuojama pradėti dujotiekio tiesimo darbus.

Magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius ir vidutinio dujotiekio Švenčionėliuose trasos ilgis – 10 km. Projektuojamas dujotiekis nekerta saugomų archeologijos vertybių, tačiau šalia jo yra Varakalių senovės gyvenvietė, Burbų-Laimiškės kapinynas, aptikta atsitiktinių radinių. Švenčionėlių miestelio centrinėje bei vakarinėje dalyse atliekant įvairius žemės judinimo darbus, randama vertingų archeologinių radinių. Be to, šiose vietose lokalizuojamas senasis dvaras bei galimos ankstyvosios gyvenvietės.

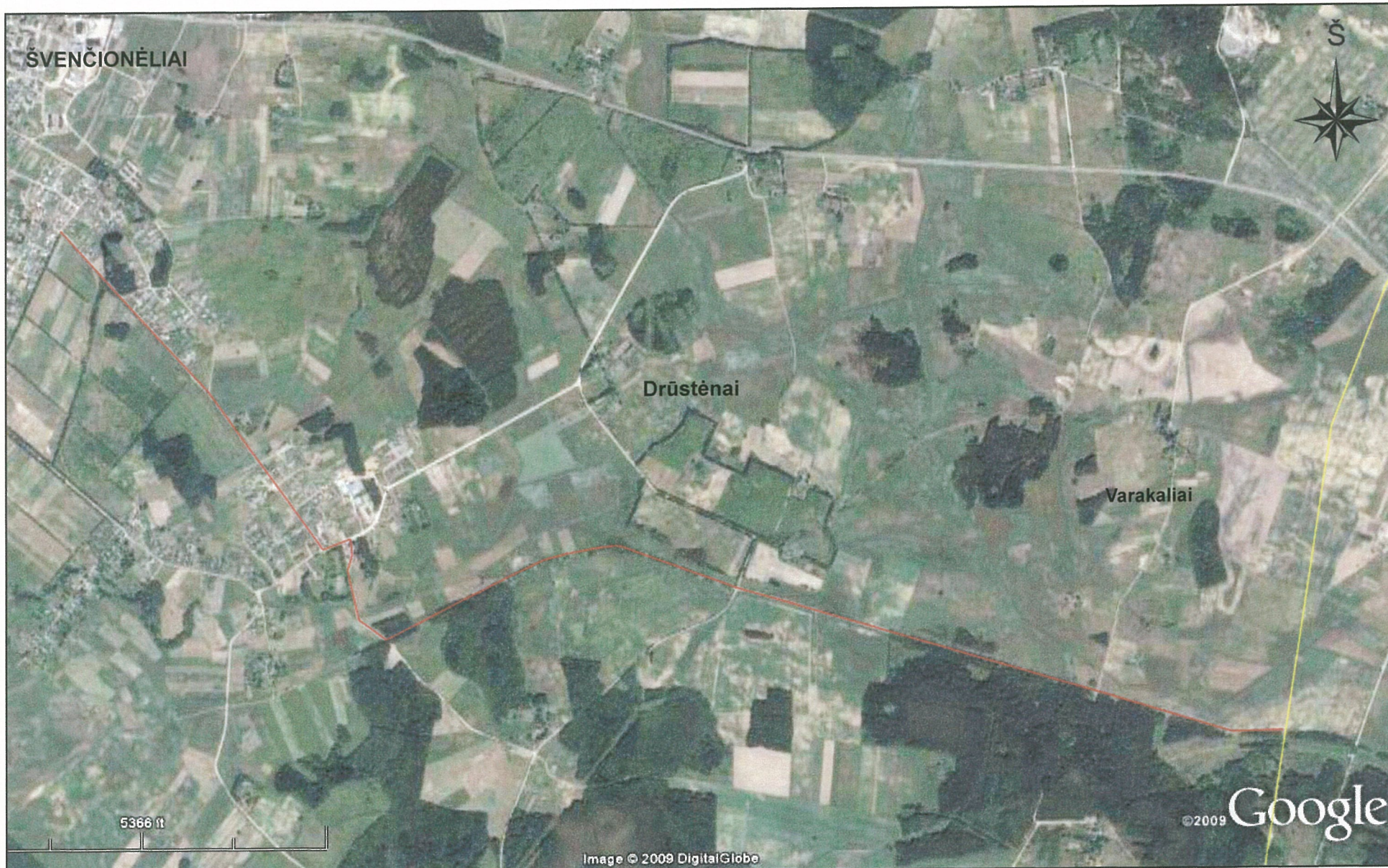
Archeologiniai žvalgomieji tyrimai bus vykdomi 2006 m. liepos mėn. Dėl laiko stokos didžiausias dėmesys bus skiriamas archeologiškai perspektyviausioms vietoms, ypač Švenčionėlių miestelio centrinei bei vakarinei dalims. Žvalgomųjų tyrimų metu dujotiekio į Švenčionėlius ir Švenčionėliuose trasų vietoje ir greta jų numatoma surinkti duomenis apie šiuo metu nežinomus ar spėjamus archeologijos objektus. Taip pat bus fiksuojamos visos kultūros vertybės bei jų liekanos, žodinė tradicija apie jas, pavieniai archeologiniai radiniai. Žvalgomieji tyrimai bus atliekami vizualiai ieškant galimų vertybių požymių aplinkoje, apžiūrint atodangas, kultūros vertybės požymių turinčiuose objektuose kasant šurfus. Iš viso kasant šurfus planuojama ištirti iki 30 m² dydžio plotą. Bus siekiama išsiaiškinti ne tik kultūros vertybės buvimo faktą, bet ir išlikimo laipsnį, teritoriją ir chronologiją. Apie žvalgomųjų tyrimų metu surastas kultūros vertybes bus informuotas Kultūros paveldo departamentas ir AB „Lietuvos dujos“ Vilniaus filialas, kad būtų priimtas sprendimas jas išsaugoti arba archeologiškai ištirti.

PRIEDAI:

1) Dujotiekio trasos į Švenčionėlius ir Švenčionėliuose vieta, kurioje planuojama atlikti archeologinius žvalgomuosius tyrimus. M 1:50000.

Archeologė Eglė Marcinkevičiūtė

— Magistralinis dujotiekis

— Dujotiekio atšaka į Švenčionėlius

0 1 km